

Till: ju.remissvar@regeringskansliet.se

Kopia: ju.L4@regeringskansliet.se

Remissvar angående SOU 2023:69 Ökat informationsutbyte till brottsbekämpningen – ny huvudregel (dnr Ju2023/02434)

Attendo vill i egenskap av utpekad remissinstans inkomma med svar enligt nedan på utredningsförslaget SOU 2023:69 "Ökat informationsutbyte till brottsbekämpningen – ny huvudregel".

Utredningen föreslår förbättrade möjligheter till informationsutbyte mellan myndigheter, där den nya huvudregeln ska vara att information som behövs för att förebygga eller bekämpa brott ska kunna delas mellan brottsbekämpande myndigheter. Attendo tillstyrker huvuddragen i förslaget, men ser gärna att möjligheten till informationsutbyte utvidgas till att även inkludera privata företag vars verksamhet löper särskild risk att utsättas för brottslighet. Attendo anser härvid att företag som väljer att genomgå säkerhetsklassning på motsvarande sätt som offentliga myndigheter ska få möjlighet att dela och/eller ta del av viss information som kan användas för att förhindra att den egna verksamheten utsätts för brott. Möjligheten bör särskilt omfatta företag som riskerar att utsättas för välfärdsbrott eller vars verksamhet riktar sig mot särskilt utsatta grupper, såsom sjuka, äldre eller personer med olika funktionsnedsättningar.

Inledande kommentar

Attendo är en ledande utförare av välfärdstjänster i Norden, primärt inom äldreomsorg, funktionshinderomsorg samt individ- och familjeomsorg. Vi grundades 1985 med en idé att utmana befintliga arbetsätt inom den offentligt finansierade omsorgen och att därigenom skapa en mer kundcentrerad omsorg som höjer kvaliteten för den enskilde samtidigt som vi använder befintliga resurser och skattemedel på ett mer effektivt sätt. Vi har under lång tid arbetat med grunden i vårt uppdrag - att stärka individen - samt våra värderingar *omtanke, engagemang och kompetens* för att nå vår långsiktiga vision att *ge bättre omsorg till allt fler*. På uppdrag av framförallt kommuner och välfärdsregioner ombesörjer våra 30 000 medarbetare i över 700 verksamheter det dagliga omsorgsbehovet för omkring 30 000 kunder i Finland, Sverige och Danmark.

Som en betydande mottagare av offentliga medel arbetar vi metodiskt för att leverera en pålitlig omsorg med hög kvalitet som lever upp till högt ställda krav på ekonomisk, miljömässig och social

hållbarhet. Vi lägger i det arbetet stor vikt vid säkerhetshöjande åtgärder för att skydda såväl våra kunder som företaget från att utsättas för brottslig verksamhet. Det innebär bl a en aktiv och pågående dialog med samtliga verksamheter utifrån gällande riskanalys, fokus vid korrekt hantering av personuppgifter samt att rapportera avvikelser eller särskilda händelser såväl internt som till beställaren, externa tillsynsmyndigheter eller andra relevanta myndigheter.

Som utgångspunkt för allt vårt arbete har Attendo upprättat en uppförandekod som tar upp företagets syn på hur medarbetare ska agera. Denna inkluderar en stram syn på vad som avser agerande för egen vinning inom företaget eller mot företagets kunder och beställare, samt nolltolerans mot alla former av kriminell verksamhet. Ett löpande arbete bedrivs för att föra ut uppförandekodens innehåll till medarbetare, såväl vid anställning som i den löpande verksamheten.

Dessvärre ser vi att riskerna för brottslighet inom våra verksamhetsområden har ökat över tid. Det handlar först och främst om risken för brott mot enskilda som utförs eller möjliggörs genom våra medarbetare. Men det handlar också om brott mot Attendo som arbetsgivare eller som utförare av välfärdstjänster, liksom brott riktade mot den beställande kommunen eller regionen.

En mycket stor andel av våra kunder befinner sig i en utsatt situation, där de – direkt eller indirekt – kan hamna i en beroendeställning till personer inom vår verksamhet. En stor andel av vår verksamhet bedrivs därtill i våra kunders hemmiljö, där det ofta saknas möjligheter för oss som arbetsgivare eller för brottsbekämpande myndigheter att i detalj följa vad som händer i stunden. Det innebär att vi måste arbeta metodiskt för att säkerställa att våra medarbetare inte utsätter våra kunder för brott, inte hamnar i situationer där de riskerar att bli medhjälpare till brott som begås av andra eller att själva bli brottsoffer.

Det finns också risker för att Attendo utsätts för brott, såväl genom enskilda medarbetares agerande som genom organiserad brottslighet. Här uppstår en särskild komplexitet då även kommuner och regioner idag konstaterats ha personer eller nätverk med kriminella avsikter inom verksamheten, vilket möjliggör för nya brottsupplägg där såväl den offentliga beställaren som externa utförare blir utsatta för kriminell verksamhet. Ett exempel på detta finns från en av Attendos hemtjänstverksamheter i Uppsala, där personer inom vår organisation i förmodat maskopi med personer på kommunen bl a misstänks ha lurat till sig ersättningar för omsorgsarbete som aldrig utförts, men också utsatt medarbetare i beroendeställning för kriminella handlingar. Upplägget möjliggjordes i sin tur också av att huvudmannen och utföraren hade olika system för insats- respektive tidrapportering, där möjligheten att dela information saknades.

Här ser Attendo därför att det är av yttersta vikt att regeringen även verkar för att främja informationsutbytet mellan utförare och huvudman, vilket bl a föreslagits i promemorian *S2022/02856 Uppgiftsskyldighet för utförare inom socialtjänsten*. För att öka möjligheterna för utförare att utöva egenkontroll är det emellertid viktigt att uppgiftsskyldigheten är dubbelriktad, så att utföraren enkelt kan få tillgång till data som medarbetare rapporterat direkt i huvudmannens system.

Möjligheten att göra bakgrundskontroller eller ta del av brottsmisstankar avseende medarbetare är också av stor vikt för att vi ska kunna bedriva en trygg och säker verksamhet. Likaså behöver vi som fristående utförare ha tillgång till externa rapporteringssystem och ett löpande utbyte med våra beställare kring misstänkta avvikelser för att säkerställa att den omsorg vi lovat att leverera faktiskt kommer kunderna till del på det sätt som kommunen eller regionen har beställt den. Häri ligger ett gemensamt intresse mellan Attendo som seriöst företag, brottsbekämpande myndigheter och beställande kommuner och regioner att kunna agera samfällt och kraftfullt för att förebygga och beivra brottslighet. Mot den bakgrunden ser vi i huvudsak positivt på förslaget om en ny huvudregel.

Detaljerade kommentarer till utredningens förslag

Tekniska aspekter och säkerhet (se 3.2.11 Utökat informationsutbyte)

Attendo anser att förslaget bör innehålla fler konkreta åtgärder för att säkerställa en hög nivå av IT-säkerhet och skydd mot obehörig åtkomst när information delas mellan två eller fler aktörer. Detta är särskilt relevant i ljuset av den ökande digitaliseringen och de sofistikerade metoder som används av kriminella nätverk att komma över hemlig/sekretessbelagd data. Här nämner utredningen att frågan rörande informationssäkerhet faller utanför utredningens kärnuppdrag och att det inte har funnits utrymme att närmare gå in på dessa frågor i betänkandet. Vissa informationssäkerhetsfrågor behandlas dock av andra pågående statliga utredningar, bl a vad som nämnts i inledningen ovan. Attendo vill påpeka vikten av att en adekvat lagstiftning på detta område tillgodoses, så att informationsutbyte underlättas för både utförare och huvudman samtidigt som en hög IT-säkerhet vidmakthålls.

Säkrare upphandlingar (se bl a 8.3, 8.3.1 samt 10.2 och 10.2.1)

Attendo instämmer i att en större möjlighet att dela uppgifter i samband med upphandlingar kan bidra till minskning av oseriösa aktörer och därmed minska risken för välfärdsbrottslighet. Vi ser positivt på att den nya huvudregeln ger möjligheter att vid misstanke om brott kunna bryta den absoluta sekretessen vid upphandling, vilket i sig också minskar risken för att oseriösa aktörer lämnar felaktiga eller missvisande anbudsunderlag till regioner och kommuner. Det kan i sin tur också vara välgörande för konkurrensen vid upphandlingar.

Effektivt informationsutbyte (se 10.4.4)

Omsorgsverksamheter hanterar stora mängder information av känslig karaktär, där skyddet för den personliga integriteten är central. Det gäller inte minst hanteringen av uppgifter om personlig hälsa eller diagnoser, vilket vanligen finns i såväl journalsystem som i de system som används för uppföljning av insatser på individnivå, ofta kopplat till aktuell genomförandeplan. Det är av stor vikt att den nya lagstiftningen utformas med en tydlighet kring informationsutbytet för att uppnå effektivitet och rättssäkerhet så att intrånget i den personliga integriteten inte blir oproportionerligt.

Intresseavvägning vid brytande av sekretess (se, 8.3.2)

Definitionen av vilka uppgifter som kan vara integritetskänsliga, vid vilka situationer de kan vara särskild skyddsvärda och hur en intresseavvägning ska göras behöver förtydligas så att verksamheten vet hur detta ska gå till i praktiken. Förslagsvis utarbetas exempel på fall där detta skulle aktualiseras

speciellt om det handlar om rena underrättelseuppgifter, eller i de fall då det inte finns en utpekad misstänkt person under pågående brottsutredning. Det vore önskvärt att exemplifiera (dvs ange på ett icke uttömmande sätt) i lagtexten de mest typiska synnerliga skälen som kan väga tyngre än brottsbekämpningsintresset (som även tas upp i utredningen se 8.3.2 på sida 249) för att underlätta lagtillämpningen i vardagen. Om något förtydligande inte sker anser vi att tillämpningen av intresseavvägningen i praktiken blir väldigt besvärlig för omsorgspersonal som inte nödvändigtvis tar del av förarbetarna till lagstiftningen i sitt dagliga arbete i den detalj att som krävs för att kunna konkretisera abstrakta författningsbestämmelser.

Ingen identifierad misstänkt (se 12.7.5)

Utredningen föreslår en ändring av 10. kap. 23§ OSL som skulle innebära att en uppgift ska kunna lämnas även om det inte finns en identifierad person som är misstänkt för brottet. Vi anser att denna bestämmelse med en vid tillämpning riskerar att urholka socialtjänst- och sjukvårdssekretessen (tystnadsplikten) rörande enskilda. Bestämmelsen skulle också möjliggöra oproportionerliga begäranden om uppgifter om enskilda från brottsbekämpande myndigheter. Allmänhetens tillit till socialtjänsten och sjukvården riskerar i dessa fall att ta skada, med risk för att det i förlängningen påverkar vård- och omsorgsbehövande vilja att söka hjälp från det allmänna.

För att motverka detta anser vi att sådana icke specifika begäran om uppgiftsutlämningar avseende verksamheter inom socialtjänsten och hälso- och sjukvården endast ska kunna ske vid allvarigare brott jämfört med det som i övrigt anges i 10 kap. 23 § OSL. Tröskeln borde med andra vara högre för vad avser uppgiftsutlämning vid icke identifierad misstänkt. Den sekretessbrytande regeln vid avsaknad av brottsmisstanke mot enskild bör därför endast omfatta vissa grövre, systemhotande brott i jämförelse med de fall där det finns en identifierad misstänkt person. Här bör ett förtydligande av den exakta gränsdragningen ytterligare övervägas så att förtroendet för tystnadsplikten kan bibehållas.

Säkerhetsskyddsåtgärder och informationsdelning till omsorgsaktörer (se t ex 16.3.5)

Attendo anser att systemviktig verksamhet inom omsorgssektorn borde kunna klassas som säkerhetskänslig verksamhet och därmed prövas utifrån säkerhetsskyddslagstiftningen. Det skulle exempelvis kunna innebära att personer som arbetar i omsorgsverksamheter och har tillgång till känsliga uppgifter ska kunna säkerhetsklassas och genomgå säkerhetsprövning utifrån vilken känslig information de har tillgång till.

Personer som genomgått säkerhetsklassning och arbetar i privat verksamhet bör härvid också kunna ta del av säkerhetsskyddsklassad information från brottsbekämpande myndigheter, exempelvis sådan information som rör personer med systemhotande kriminell bakgrund. Det öppnar möjligheter även för privata utförare att kontrollera om t ex personer bakom verksamheter har kriminell bakgrund eller andra otillbörliga kopplingar till exempelvis myndighetspersoner eller personer i beslutsställning som kan möjliggöra kriminella upplägg.

Attendo vill här också framhålla vikten av att kunna få information om enskildas misstänkta brottslighet inom verksamheten, för att därigenom kunna vidta åtgärder som begränsar skadeverkan

såväl på den egna verksamheten som på den beställande myndigheten och/eller personer som har ett omsorgsbehov. Som lagstiftningen idag fungerar kan arbetsgivare inom omsorgen endast göra bakgrundskontroller vid anställningstillfället (registerutdrag), däremot delges ingen information om brottsmisstanke och endast undantagsvis vid inledd förundersökning om brott. För misstanke om välfärdsbrott borde huvudregeln vara att skyddsklassade personer hos arbetsgivaren ska kunna ta del av sådan information om enskilda, såvida brottsligheten inte avser företagets ledning eller hur verksamheten i stort bedrivs. Därmed skulle en arbetsgivare kunna vidta åtgärder som förhindrar fortsatt brottslighet mot enskilda under utredning, som omplacering av medarbetare eller avstängning från tjänst.

Sammantaget skulle en säkerhetsklassning och ökad öppenhet från brottsbekämpande myndigheter mot privata utförare kunna öppna för att fler upplägg av systemhotande organiserad brottslighet liksom brott mot enskilda utsatta kan upptäckas och i tid avvärras.